

САҢА ОЛОХ

Чурапчы уулуун таһаа

Ахсынны
8 күнэ
чэппиэр

№ 148
(9363)

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

Төлөй оркуолата төрүттэммитэ 75
сылыгар аналлаах балаһа
2 стр. көр.

Дыйллар уонна
дьоннор.
Борис Луни
3 стр. көр.

Улууска федеральной казначейство тэриллибитэ 10 сыла

ЭППИЭТТЭХ СОРУКТАР КҮҮТЭЛЛЭР

Архып докумуннара кэрэһилиллэринэн, Дьокуускай уобалаһынаабы казначейство 1784 сыллаахха атырдыах ыйыгар тэриллибит. Ити туһунан 1-кы №-дээх боротокуолга суруллан бигэргэтиллибит. Бу сылтан ыла Дьокуускайга, Өлүкүмүсэ, Эдьигээнгэ, Өлөөнҥө уонна Зашиверский уездтарга уездной казначействолар тэриллэн барбыттар. Саха сиригэр, сурука кирибитинэн, бастаахы казначейһынан отставкада сылдьар капитан Михаил Горохов буолбут.

Икки үйэттэн ордук кэм анараа өттүгэр казначейство тэриллэ сылдьыбытын кэрэһилиир Дьокуускай куоракка 1901 сыллаахха тутуллубут бастаахы контуора таас дьыта билигин да турар. Российской Федерация үпкэ министр В.Пансков 1995 сыл кулун тутар 2 күнүнээри 107 №-дээх бирикээһинэн Саха сиригэр федеральной казначейство управлениета дьин сана финансовый тэрилтэ ситимэ тэриллибит. Салайаанчынан республикада үп министри солбуйааччынан олохтор Николай Алексеевич Егорович атаммыта. Ити кэмтэн саҕалаан республика бары улуустарыгар казначейство отделениелара тэриллэн, үлэлэрин саҕалаан барбыттар.

Биһиги улууслугар бу үп сана тэрилтэтэ 1995 сыллаахха атырдыах ыйын 30 күнүгэр үлэтин саҕалаабыта. Үп аныгы системалаах тэрилтэтин улууска тэрийэргэ Чурапчытаабы коммерческой баанга кредитнай отдел начальнигынан үлэли олохтор Иван Иванович сүктэриллибит. Бастаахы сылларга кадрдары сүүмэрдээһингэ, ортотунан, автотранспортынан хааччыйыга Иван Иванович салалтатынан тэрээһин үлэлэр ытыллыбыттар. Улууска федеральной бюджет дохуоттаах чааһыгар, кэлин ороскуоттуур чааһыгар балансовый счоттары аһыга, улуус федеральной тэрилтэлэригэр сирэй счоттары аһыга, нолуоктары бюджеттарынан үлэлэригэ улуус финансовый тэрилтэлэрин, чуолаан налоговой инспекцияны, расчетнай-кассовый киини, финансовый управлениены кытта уопсай сүбэһин үлэни саҕалаабыппыт, тэрийбиппит.

Ити кэмтэн ыла бу 10 сыл устата тэрилтэ анал финансовый үөрэхтээх, саҕа "казначей" дьин идэни толору баһылаабыт специалистар үлэли-хамсыы сылдьаллар. Тэрилтэ уопсайа 11 үлэһиттээх. Специалистар бары үрдүк, орто анал финансовый үөрэхтээхтэр. Үгүстэр тэрилтэ тэриллээһинтэн үтө суобастаахтык үлэлиллэр. Ол курдук, Н.Н.Каженина, Л.К.Зверстова, М.В.Неустроева, А.В.Скрябина холобур буолаллар.

Үлэбитин РФ сокуоннарыгар, нормативнай акталарыгар олохуран салайабыт. Үрдүкү тэрилтэбит — республикатаабы федеральной казначейство управлениета. Сүрүн сорукут улууска федеральной бюджеттан үбүлэнэр государственнай тутулга кириэр тэрилтэлэри үбүлэһин буолар. Ол курдук, быраабы харыстыыр, суут, налоговой, оборона органнарыт, социальной хааччыйы, дьарыктаах буолуу кииннэрин, ойуур хаһаайыстыбатын уо.д.а тэрилтэлэри кытта үлэлэһибит. Казначейскай тирик нөһүө аһар үп-харчы ханнык сыалынан барара чопчу көстөр, аһаммыт үп туһааннаах сиргэ түргэнник тийиһитэ хааччыллар, үп сыалынан туттулууга махталлэнэр. Аан дойдутаабы опыт уонна дойдун иһинээри казначейскай система практика көрдөрүрүнэн, РФ бюджетин систематын бары таһымнарын (федеральной, республикатаабы, олохтоох бюджеттар) туолууларын бири кэлим тирик көһөрүү ордук көдүүстэһин дакаастыыр.

Кэлэр сыл санатыгар федеральной казначейство эппиэттэх сорукут, полномочиелар эбиллээри тураллар. 131 №-дээх "Олохтоох бэйэни салайыны принциптерэ" федеральной сокуонна, бюджетнай кодекс 215-с ыстатыйатыгар олохуран бюджеттар

бары таһымнарын кассовой хааччыйыта улуустаабы федеральной казначейство отделениетыгар кириилэрэ буолар. Бу үлэ РФ регионнарыгар хаһыс да сылын бара турар. Республикада тэрээһин үлэлэр ытылла тураллар. Саха сиринээри федеральной казначейство управлениетытан уонна республикатаабы үпкэ министрствоттан — үлэһиттэригэр икки ардыларынаабы комиссия тэриллэн, тэрээһин методик сүрүннээн түмүктэтиллэр. Улууска мистэтигэр сана тэрилтэ үлэһиттэригэр нормативнай, инструктивной методикаларынан үлэһиттэригэр эдэр-үөрэтиллэ сылдьаллар. Олохтоох бэйэни салайыны үлэһиттэригэр эдэр-үөрэтиллэ сылдьаллар. Олохтоох бюджеттар туолууларын туспа бюджеттаналарыгар үлэһиттэригэр олохтоох бюджеттар туолууларын казначейскай тирик көһөрүү государство үбэ-харчыта улуус таһымнарыгар туттулуугун туспарыахтаах уонна нэһиликкэ туһаны эр аҕаһахтаах. РФ бюджетнай систематыгар кэҕэ уларыйыһыт ытылла тураллар. Быйылгыттан сана бюджетнай квалификация, бюджетнай үчүөт, отчуотунас олоххо кирииллэр, тэрилтэлэр бюджетнай эбэһэтиллибэлэринэн бигэргэтиллибит үтэрин ороскуоттааһыннарыгар сыл устата быраап биэрин, тэрилтэлэри кытта үлэлэһингэ, төлөбүр операцияларын онорууга аныгы электроннай системага кирии буолаллар. Саҕа прикладной программалары туоруу, информационнай-технической системаны саналы таһымна таһаары сорууга туруу.

Инникитин федеральной казначейство соруугун эбэргэ, полномочиетын кэнэтэргэ РФ Правительствотынан кэҕэ уураахтар ытыллынылар. Онон сеп түбэһиннэрэн государство үбүн бири кэлим казначейскай тирик көһөрүү буолар. Улууска федеральной казначейство тэриллибитэ 10 сыллаах үбүлүүһүнэн үтө суобастаахтык үлэли сылдьар үлэһиттэри, кэҕэ сылларга үлэлээн ааспыт коллегаларытын, казначействоттан үбүлэнэр бары кииннэригэр итирик-истинник эбэрдэһибит! Хас биридин маньык кэрчик бэлэҕэ кэмнэр тэрилтэ ааспыт үлэтин-хамнаһын ырытан көрөрүгэр, инникитин сайдыыга, үлэни торумнааһынга сана өйү-санааны хиллэрэллэр. Түгэһинэн туһанан улуус экономикага сайдарыгар үп эйгэтин үлэһиттэрэ түмсүүлээхтик, тэрээһиннээхтик үлэлирибитигэр, дьолу-соругуну, этэнгэ буолууну баҕарабын.

И.К.МАТВЕЕВ,

Чурапчытаабы федеральной казначейство отделениетын салайааччыта,
РФ государственной-гражданской сулууспатын I-кы кылаастаах советнига.

ХАЙЫҤАР МАНЕҢА АҢЫЛЫННА

Килэҕиҕэ ахсынны 2 күнүгэр үс тэрилтэ саҕа дьыаҕа киирдэ: "Сахателеком" филиалын учаастагын цифровой киинэ, Килэҕиттээри ветеринарнай учаастак уонна хайыһардыр манеж. Улаханнара, биллэн турар, хайыһар манежа буолла: 150 м усталаах, онтон эргиир 300 м.

Манеж аһыллыытын үөрүүтүгэр-көгүүтүгэр ыалдьыт, сэнээрээччи да үгүс буолла. СР физкультурага уонна спортка комитетын председателэ М.Д. Гуляев делегацияны салайан аҕалла. Бурятия Республикатын, "Нижне-Ленский" газ, нефть компаниятын, Нерюнги куорат, СГУ, Дьокуускайдаабы, Чурапчытаабы физкультурнай институттар, Архитектурнай научнай-чинчийэр институт, куоракка олохтор "Кытаанахтар түмсүүлэрин", шедьтэх тэрилтэлэр, Чурапчы уонна ыаллы улуустар, нэһилик баһылыктарын бэрэстэбиитэллэрэ итин-истин эбэрдэлэри тириэртилэр, үгүс ситиһинилэри баҕардылар, саха эстадатын сулуустара концерт көрдөрдүлэр.

Манеж аһыллыытыгар аналлаах хайыһарга 9 стартаах күрэхтэһин араас дистанцияларга 300-1500 м. дьээри ытылына: 72 хайыһардыт кэлин-илин түтүстэ. Ордук элбэх күрэхтэһээччи СГУ-тан, Дьокуускай куораттан, Чурапчы физкультурага институттан, Алаҕар, Кытаанах оркуолаларыттан кытыннылар. Манна биллэр хайыһардыттар бырааттыы Тимофеевтартан үс уоллара, Кытаа-

нах нэһилиэгин баһылыга И.П. Игнатьев кыһыһынан, А.Н. Терютин уолунаан, СР хайыһарга үтүөлээх тренерэ И.Н. Попов сөҕө Вана Макаров уо.д.а. күрэхтэһиттэрэ кэрэхсэбиллээх суолунан буолла. Спорт ветераннара Д.В. Павлов, Н.А. Оксешников, Н.В. Захаров, И.П. Игнатьев, Е.Д. Елисеев, З.С. Андреева өссө да үгүс старка тахсар, кыайар кыахтаахтарын ыччаттарга көрдөрдүлэр. 9 старт кыайылаахтара олохтоох дьаһалтаттан кыһыл, үрүн көмүс, бронза медаллары, грамоталары, дипломнары, сыаналаах бирикстэри тутан, үөрдүлэр-көттүлэр. Күрэхтэһини 1968 сылтан бири да хайыһарга күрэхтэһини көтүлпэккэ үлэлээбит И.Н. Попов, П.Д. Лонгинов, М.С. Леонтьева састааптаах судьейалар энкилэ суох ытыттар.

Бырааһыннык-бырааһынныгынан. Тутуллубут обьегы аһардас Кытаанах эр нэһилиэгин тутуунунан көрбөккө, Чурапчы уонна ыаллы улуустар, республика хайыһардыттар сылы быһа тохтообокко эриччилэр кииннэригэр кубулутоохха наада дьин этии киллэрэбин. Чөл, чэбдик олох, саха норуотун доруобуйатын туспары маньык тутуулартан саҕаланар.

Күрэхтэһини түмүгэр сайыннары көлүөһэлээх хайыһарынан дьарыктанар суолу, спортсменнары түһэрэр гостиница, остолобуой, душ наадалааба, республика хайыһарынан дьарыктанарга, Алдан кэнниттэн

2-с база онорорго санаалар этилинилэр.

Быйыл "Үтө дьыала" хамсааһын республикада тэриллибитэ үбүлүүдээх 5 сыла. Кытаанах нэһилиэгин дьонно-сэргэтэ республиканскай хамсааһын чэрчитинэн көнүл тустууга ССРС үтүөлээх тренерэ Д.П. Коркин аатынан баарабай арычый физзалы, ССРС доруобуйатын харыстабылын туйгуна А.Н. Нелунова аатынан учаастактаабы баһыһаабы уонна хайыһар манеһын туттулар. Бу биллэн турар, Кытаанах баһылыга норуот үөрдүриитин туйгуна, 2004 сыл түмүгүнэн улууска нэһилик бастык баһылыга, СР физкультурага туйгуна И.П. Игнатьев, бу үс объект тутууга биригэдириинэн үлэлээбит ССРС уонна СР культураны туйгуна, хайыһарга спорт маастара, чэлчэки атлетикага Россия ветераннарын спордун маастара, Саха АССР физкультурага уона спортка үтүөлээх үлэһитэ биһиги Ньукулайыт, Н.В. Захаров дьулуурдаах, тэрээһиннээх үлэлэрин түмүгэ.

Кытаанах нэһилиэгин хайыһары манежа саха ыччаттарыгар чөл, чэбдик олох, дьолу-саргыны түстүүргэ олугунан буолуохтун.

М.С. ЛЕОНТЬЕВА,

педагогической, советской-партийной
үлэ ветерана.

научной-экспериментальной үлэсэ солбуйааччы, СР үэрэбириитин туйгуна. И.П. АБРАМОВА, директоры

УТУӨКНҮН СҮӨЛҮА ОСЛОТ

Биһиги улууска ааспыт үйэбэ П.Н.Сокольников кэн- ниттэн доруобуйа харыстабылын салайыыга үтүмэн эл- хатанар, суолу-иһи хаалларар гына үлэлээбит, хомойу- лээбэккэ эрэ, уу сүүрүгүн курдук устан, баран-кэлэн ис- пичевскай эбит.

Сэрин, үлэ ветерана, быйыл 45 сылын доруобуйа ха- рыстабылыгар тигинэччи үлэли сылдьар Иван Ивано- вич, кэлин 23 сыл министерствога кылаабынай хируру- нан үлэлээн бу сулууска, биһигин өтөрдөөнүтэ киһи үэй- бэтэх, үрдүк таһымыгар тахсытын хаачыйыт улахан үтүөлээх салайааччы буолар.

Нам улуунун Бөтүнүгэр дьадаһны бааһынай кэргэни- гэр 1926 сыллаахха төрөөбүт уол саҥардым чорочу улаатан истэбинэ сут-кураан, салгыы уоттаах сэрини тур- буттара. Уйбаан колхоз биһир төһүү үлэһитэ, буолан сэ- ринигэ барбыт убайдарын солбуйбута. 1944 сыллаахха сааһа ситэн аны бэйэтэ сэриилээх армияга ынырыл- ыбыта. Үөрэххэ сыстаас, мындыр уолу санинструктор- дар курстарыгар ыыппытара. Салгыы фронт чугаһыгар байыаннай полевой госпиталга үлэлээн эмчит идэтигэр сыстыбыта.

1950 сыллаахха демобилизацияланан дойдутугар эр- гиллини үөрүүтүн билбитэ. Тутта, туох да саарабыла су- ох. Дьоккуускайдаагы фельдшерскай-акушерскай оскуо- лага киирбитэ. Үс сылынан кыһыл дипломунан бүтэрэн, Благовещенскайдаагы медицинскэй институтка киирэн үөрэнэр сылларыгар кизһээтин, түүнүн үлэлээн опытыр- быта. Бүтэһик курстарга хирургияга субординатурага сылдьыбыта, такайыта суох "илинтэ барар" буолбута. Итинник буспунт-хаппыт дьиннээх хирург быраас 1959 сыллаахха биһиги улууска хирурунан аһаммыта, ситэ сыл үлэлини илигинэ оройуон салалтата атын быраастаран билин-көрүү, сатабыл өттүнэн экилэ су- ох, дьону түмэр,салайар дьобура биллибит эдэр үлэһити киһи балыыһа кылаабынай бырааһынан туруорбута. Дьэ, манна Иван Иванович салайааччы быһыытынан арылхайдык арыллыбыта.

Иван Иванович тутта эмтиир-сэрэтэр үлэ төрдүн-ба- лыыһа дьытэ-уота тупсуугар, саҥа оборудованинан, аппаратуранан хааччыллыгыгар ылыбыта. Ол сүннүүнэн оройуон, министерство салалталарыгар боп- пуруостары ылынарыйлаахтык туруоран хамсааһыны онорон барбыта. Ол курдук, саҥа амбулатория дьытэн тутуутун быһааттаран тэтимнээхтик саҥалаппыта. Инфек-

ционной отделениега анаан дьыт көһөрүллэн тутулуубу- та. Уонча массыынага гараж, кухняга, прачечнайга, мо- лочнай кухняга анаан дьытлар тутулуубуттара.Балыыһа дьытэ уонна саҥа тутулуубут объекттар водной отоп- лениега киллэриллибиттэрэ. Оннообор, ончолорго орой- уонна маннайгы сылаас туалет ончолуубута. Икки сы- лынан саҥа дьытэ бүтэн балыыһа кыһмтата 75 куюй- кага тийбитэ. Хирургическай, терапевтискай, инфек- циейнай дьыт тус-тусна отделениелар тэриллибиттэрэ. Амбулаторияга оҕо, дьахтар консультациялара кэнээ- биттэрэ, рентген, лаборатория, физиокабинеттар туспа себүгүр хостоммуттара. Үлэлиир усулуобуйа тупсубута.

Иван Иванович министерствога оройуон бырааста- рынан хааччыллытын боппуруобун күүскэ туруорбута. Оройуонтан медицинскэй институту бүтэрээччилэр дой- дуларыгар кэлэллэрин ситиспитэ. Киһи эрдэттэн туру- орсуутунан олохтоох ыһматтар Е.И.Макарова, М.Ф.Отчу- нова, М.Д.Аммосова, М.П.Федоров, Д.Д.Софронов, А.И. Пермяков биһир-киһи сылынан бысаһан оройуонга кэ- лэн дьоннорун-сэргэлэрин доруобуйаларын араҥаччы- лааһынга туруммуттара.

Аны собурууттан кэлэр специалистары бэйэтэ ута- ры көрсөн сылаас сыһыанынан, олохтоох тылынан- онунан угууан, аһаҕа таһааран балыыһа штатын толо- ру хаачыйыта. Оройуонга олохсуйан, 10-20 сыл үлэ- лээн хайы-үйэбэ опытырбыт окулист Т.А.Марнуго, тера- певт М.И.Ермолованы тэнэ собурууттан кэлбит талбыт идэлэригэр үчүгэй бэлэмнээх, бэриниллээх оҕо быраас- тара кэргэнини Сания Мухамедовна уонна Анатолий Михайлович Басловяктар, акушер-гинеколог Тамара Ивановна Викторова, хирурдар Виктор Григорьевич Го- лоядов,Пронас Леонас Пилка, фтизиатр Александр Ива- нович Голеницкий, стоматолог Борис Александрович По- ляков Иван Ивановичтыын наһаа тапсан, үлүһүйэн дьон өйүгэр-санаатыгар катанар, суолу-иһи хаалларар гына үлэлээбиттэрэ. Аны Иван Иванович кэргэнэ Надежда Ни- колаевна бүтэһик курстарга терапияга субординатура- ны баран үчүгэй бэлэмнээх специалист этэ.

Медицинскэй сисэстэрлэр эмиз тийбэт буолан- нар Иван Иванович аатын түүнэн биэрбэт курдук үлэ- лээн оройуонга доруобуйа харыстабылын саҥаттан- саҥа таһымга таһаарыстылар.

Ити курдук эмчиттэри биһир өйдөөх-санаалаах ный- гыл коллективка түмэн, айымнылаах үлэбэ көбүлээн эмтиир-сэрэтэр үлэ таһымын саҥа үрдүк таһымга таһаар- быта. Ончолорго трахома, малярия, илинстик, туберкулез курдук олох-дьаһах туругуттан тутулууктаах араас ис

уонна оҕо сыстыганнаах ырыыларын утары нэһили- эһиһи бэйэтин тардар былааннаах кэлим дьаһалла- ры тэнэ оҕо, дьахтар доруобуйаларын утумнаахтык кэтээн көрүү (диспансеризация), специализированнай көмөлөр саҥаттан-саҥа олоххо киллэрин, быраас көмөтүн нэһилиһиннээх чугаһаһы курдук эмтиир-сэ- рэтэр үлэ араас хайыскалара көдүүстээх буолуула- рын утумнаахтык тэрийбитэ. Бэйэтэ хирург быһыыты- нан сулууска салгыы сайдытын көбүлээбитэ. Опера- циейнай блого букатын саналы тэриллибитэ. Хирур- гическай көмө саҥа доктринаһыгар олобуран опера- циялыыр активноһы үрдэтиспитэ. Учаастак бырааста- рыттан суһал операцияга наадаһааччылар эрдэтинэ, кэ- лин куоттарбанка хирургическай отделениега киллэ- риллэллэрин ирдээбитэ.

Кэмигэр отделениеларынан обходтары онорон, клиническэй ырыыһылары ыһаһа, хас биһирдии спе- циалист айымнылаахтык үлэлирин көбүлүүрү, эмти- ир үлэ көдүүтүн ирдирэ. Итинник үлэни киһи алын үлэһиттэртэн эмиз көрдүүрэ.

Иван Иванович ити курдук бастаан икки сыл үлэ- лиригэр оройуонга доруобуйа харыстабылыгар ула- хан сэргэхсийинни күөдүүпүтэ. Онтон икки сыл Ле- нинградка хирургияга клиническэй ординатура кэнни- тэн бу дуоһунаһыгар салгыы өссө силигилээн, таһаа- рылаахтык үлэлээн оройуон эмчиттэрин үрдүк си- тийинилэргэ кыһаттаабыта. Иван Иванович 5 сыллаах чабылхай үлэтэ биһигиттэн барыытыгар - 1966 сыллаахха оройуон туруорсуутунан "Саха АССР үтүөлээх бырааһа" үрдүк аатынан бэлэтэммитигэр биһиги хаалааччылар наһаа да үөрдүбүт этэ.

Дьэ, ити курдук, үтүө майгылаах - сигилилээх, үрдүк ис- культуралаах киһи, үрдүк квалификациялаах хирург, уһулуучулаах салайааччы туһунан үтүө өйдөбүлү аныгы маньык эппиттээх салайар дуоһунаһка турунар эдэр бы- раастарга үтүө холобур буоллун дьин суруйдуу. Киһи хо- лобура эм тэрилтэтин салайааччыта менеджмен буолуон иннинэ үтүө майгылаах -сигилилээх, ис культуралаах киһи, кизн билилээх, элбэх сатабыллаах быраас буолуох- таабын, бизнес былаан ылыныан иннинэ Гиппократ ан- даһарын өйдүөхтээгин санатар.

Түмүкүр Иван Ивановичка, Надежда Николаевнага үтүө доруобуйаны баһарабын. Иван Иванович уһун ай- ымнылаах үлэтигэр мунууһмунт үөрүөхтэриттэн эдэр- дэри кытта үлэстэ өссө да үлэлини-хамсыы түһүө этэ.

А.ПЕРМЯКОВ, физиотерапевт врач.

СУРУЙААЧЧЫ ЧОҢҢА...ОЙУУН

1931—1932сс., "Комсомольская правда" хаһыат сору- тебынан эдэр журналист Борис Лукин Саха сириг устун ай- аннаабыта, бүтэй Бүлүүттэн көмүстээх Алданга тийэ сыл- дыбыта, илин энэргэ, чуолаан Чурапчыга, таһа сылдьы- быта.

Кинини, куорат төрүт олохтообун, уһук Хоту дойду улабата биллибэт куйаара, тыытыллыбатах дьикти ай- ылбата, ардыгар оҕолуу ис киирбэх айылга оҕолоро - хаар- даах тымныы кыраай аламаһай олохтоохторо, улаханчык сэһээрдибиттэрэ.

Бу эдэр республика (автономия ылыллыбыта баара- суоҕа ханнык эрэ уонча сыл ааспыта) эдэр салайааччылар- га (үгүстэрэ 40-нарын туола иликтэрэ) саҥа олобу түргэн- ник тутта охсорго модун баҕа санаалара, бу сырдык ыраны олоххо киллэрэр туһугар олохторун да толук ууралларын кэрэйбэттэрэ, атыттары да харыстыы барбат дьэбир май- гыллара тутта карахха бырабыллара.

Суруйааччы "Ойуун өлүүтэ" дьин кинигэтигэр Чурапчы- таагы сырыыларын сийилини ойуулуур. Чурапчыга билси- бит үгүс дьонноруттан үс киһи, киһи ураты болбонтотун тарпытара. Бастатан туран, саҥа тэриллибит Чурапчы оройуонун ситэриилээх комитетын председателэ Н.Д. Суб- уруускай (итини тэнинэн киһи ЯЦИК председателин сол-

буйааччыта этэ). Чурапчыга бастагы бөйбүбү дружинаны тэрийээччи, "Дед" Курашов этэрээтигэр аттаах разведка начальнига чекист, ааспыт сэрин геройа, эрдэ кырыктыы- быт баттаһын иһин оскуола оҕолорунан таптааллаахтык "эһэ" дьин ааттаммыт, ачыккытын негүө болбонтототук, чинчийэрдни сэргин көрбүт эдэрчи киһи Б.В. Лунины кара маннайгыттан бэйэтигэр тарпыта, быстах билсийинилэрэ улам доводоһууга кубулуйан, кэлин мэлдьи сибээстэрин быспатахтара.

Иккис киһинэн учууталлар дьытлэрин асчыта (Кэлбит ыалдьыттары манна түһэрэр этилэр). Балбаара эмээхсин этэ. Бу 60-чалаах, олох аһыытын -ныулуунун этинэн-хааны- нан билбит, уһууһаах уһун күн бүппэт түбүктээх, айдаан- наах эдэр итиллээччилэрин кытта биһир уопсай кыһалҕала- ах эйбэс "Эбэс", суруйааччыга Чурапчы олобун-дьаһаһын, дьонун-сэргэтин бастагы билиһиннэрээччи, сийилин сыр- датааччы буолбута "Судаарыскайдары" кытта билсийини- тэн саҥалаан, саҥа олобу тутарга бигэтик ылыбыт кэргэт- тэриттэн уһуйуллан, сэбиэскэй былааһы уруйдуу көрсүбүт үөрээбэ суох саха эмээхсинэ Лунины барыны бэлиэтии көрөр ылыктаах ойунэн, киһи аайы бэриллибэт кэпсэтэр дьобурууан сөхтөрбүтэ.

Быратаһаһай ойуун "...Сылайары билбэт сыһадам айан- ный". Бу чабылхай өйдөөх-санаалаах, ураты ай- ыллылаах талааннаах киһи суруйааччы болбон- тотун таһыгар хаалыан сөбө суоҕа. Айылбаттан айдарылаах сэттэ күлүктээх айыы ойууна аатын- суолун мунуугу чыһаалыгар сылдьара. Бу уустук дьылбалаах дьикти киһи мөссүөнэ суруйааччы өйүгэр-санаатыгар умнулуубаттык инэн хаалбы- та, дэлэбэ даһаны 1974 с. тахсыбыт "Ойуун өлүүтэ" кинигэтин сүүн геройунан Чурапчыга ал- тыспыт дьонноруттан чуолаан быратаһаһай ойуун буолбута.

Уоннааһар ойуун кырыһытын көрөн, этинэн- хаанынан ылыммыт, уон түөртээбэр "эттэһини- ни" ааспыт, кырдыһас Дарха ойуунга бу уустук айылгы ардыгар дьулаан, соросор көлдүүн алба- старыгар уһуйуллан, сүүрбэччэлээбэр хомуһунна- ах улуу ойуун аатырбыта.

Ойуун идэтин үрдүкү хэрдинигэр тахсан да баран, киһи аһаҕадас ойууннааһынын мунуур- дамматаҕа. Талааннаах артыыс, импровизатор, айылбаттан бэриллибит дьикти дьобурудаах, бары-

ны-бары билиэн-көрүүн баҕалаах сахалыы толкуйдаах эдэр киһи ойуун айылгытыгар хаайтаран сылдьыан сөбө суоҕа. Ойуун эмээтэтин, абааһыларын хараҥа күүстэри итэҕэйбэт буолуу, саарбахтааһын түмүгэр 14 сыл ойуунна- абыт дьарыгыттан букатыннаахтык аккаастанан, саҥа олох аартыгар үктэммитэ. Бу ордук умсугуппунт дьикти киһитини- ин тигэх көрсүһүүлэрэ, Дьоккуускайга, маннайгы трактори- стар үөрэнэр оскуолаһыгар буолбута, урукку ойуун саҥа идэтигэр умсугуйан туран үөрэнэрин таһынан, атын эдэр дьону уһуйар "учууталга" кубулуйбунт этэ.

Киһи Луниһа тракторы хойуһан айбыт ырыатын иһитиннэрбитэ. "Киһи олобу ырыа курдук өйдүүрэ уонна оннук ылынара" - дьин тылларынан суруйааччы айымны- тын түмүктүүр.

Борис Владимирович Лукин—журналист, суруйааччы редактор, педагог.Общественнай олоххо эдэр сааһыттан кыттан барбыта.Агитпоеһы салайан кизн нэлэмэн Россия- ны уһаты-туора сыйыбыта. Бэчээккэ үлэлээһинин 1925 с. "Смена" сурунаал эппиттиир секретарынан саҥалаабыта, "Эдэр гвардия" сурунаалга, "Литературнай хаһыакка" үлэ- лээн баран, 1940 с. оҕо издательствотыгар ананан кэлбитэ, бу идэтинэн умсугуйан туран олобун тигэх күннэригэр дьэ- ри дьарыктаммыта.

Арай 1941 с. ополчениега тылланан баран, сэрин кэн- ниттэн эмиз издательствотыгар төннүбүтэ. Кэлин сылларга киһи редакторскай үлэһин күүскэ дьарыктаммыта. 1970 с. тахсар "Тыһынаах страницалар" дьин нуучча суруйааччы- ларыгар аһаммыт кэрэхсэбиллээх серияны биэбэйдээн таһаартарбыта, "Кэрэ зйгэтигэр", "Ытык миэстэлэри- нэн" дьин популярнай серияларга кыттыһыны ылбыта.

Саха сириг устун айаннаабытыттан бэлиэтээһиннэри- нэн Борис Лукин "Ойуун өлүүтэ", "Бүлүү хаайыы- лааһа"(Н.Г.Чернышевскай туһунан),"У элота"(Көмүстээх Алданга аһаммыт),"Молодежь в осаде"(Саха сириг ком- сомолецтара граждандскай сэрингэ) дьин бэртээхэй кинигэ- лэри суруйан хаалларбыта. Саха сириг кытта сибээһин ки- һи өрүү быспатаҕа. Кэлин 1974 с. көмүстээх Алдан 50 сы- лыт бэлиэтээһин үөрүүлээх күннэригэр ынырылаах ыал- дыт быһыытынан кэлэ сылдьыбыта.

Чурапчы музейыгар суруйааччы кэргэнэ Аина Констан- тиновна Добринская киһи рукописатын, тутта сылдьыбыт тэриллэрин бэлэтээбитэ хараллан сыгаллар.

С.ДЬАЧКОВСКАЯ.

Хаартыскаҕа: Б.Лукин (ханас).

редактор – 41-332, отделов – 41-265.